

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 17. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034111767776/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Palladius' Oversættelse gengiver Originalen saa ordret, som Sproget tillod det, ja vel lidt til. Dog er der, som i alle hans Oversættelser¹, en udpræget Lyst til at gengive det enkelte Ord ved flere synonyme: *entplössung* oversættes ved *nøgenhed/ blotelse oc barhed* (S. 30 L. 17), *büsen vnd klagen* ved *angrer/ røffuer oc klager* (S. 32 L. 8), *gedancken* ved *tancker oc huskud* (S. 35 L. 30), *vnauffhörlich* ved *vden al ophørelse oc affladelse* (S. 36 L. 9 f.), *erschrecken* ved *frycte oc forskreckis* (S. 36 L. 29), *geboren* ved *afflede oc fød* (S. 36 L. 30), *solche grosse vntugent* ved *saadan stoer oc suar wtuct oc wdygd* (S. 37 L. 28 f.), *zu sehen* ved *at see oc skuoer* (S. 40 L. 12 f.) o. s. v.

Som Prøve paa Oversættelsen kan følgende Stykke tjene:

<p><i>Orig.udg. 1555</i> (Bl. E 1^v). wie gar fleissig wird sich der liebe Adam vor aller entblössung gehütet/ vnd mit seiner lieben Eua mit dem beltz sich bedeckt haben/ zu vermeiden vnd zudempfen seiner vorderbten natur böse lüste vnd anreizung.</p>	<p><i>Oversætt. 1556</i> (ndf. S. 32 L. 20 ff.). Huor saare flittelige haffuer vor Kære fader Adam/ voctet oc beuaret sig for al barhed och nøgenhed/ oc haffuer met sin kære Eua/ vel bundet omsig oc teckit sig til/ met den skindkiortel at forhindre/ dempe oc nedlegge hans forkrenct natur/ onde begeringer/ løst oc tillaackelse til Synd².</p>
---	---

Karakteristisk for den kraftige Maade, paa hvilken For-

¹ Jf. Bind II. S. 89 f.

² De tautologiske Udtryk fremhævet af Udgiveren. — En Sammenligning mellem den højtyske Original og en samtidig nedertysk Oversættelse viser i denne sidste en lignende Tendens til Anvendelsen af Tautologier. Undertiden er det det samme Ord som gengives tautologisk i den danske og den nedertyske Oversættelse, som naar Originalens *schmuck* oversættes ved *schmück vnd schonheit* i den nedertyske Udg. og ved *smycke oc prydelse* i den danske Udg. (ndf. S. 32 L. 17); sjældent er den nedertyske Text ordrigere end den danske, som naar den gengiver *die Pluderichen hosen* ved *de toddigen/ karnappeden/ schendigen/ taltergen Hasen*, hvor Palladius nøjes med *deris forkludede Hoser* (ndf. S. 35 L. 15); som Regel distancerer Palladius' Overdaadighed paa Ord ganske den nedertyske Oversætters.

fatteren fremstiller det forargelige ved den ny Mode og Oversætteren understreger Forfatterens Udtryk, er dette Stykke:

Musculus Bl. C 4^r.

.. vnsere junge gesellen lassen [jn] so kurtze röck vnd mentel machen/ die nit die nestel/ geschweig dann den latz bedecken/ Vnd die hosen so zu ludern lassen/ den latz forn also mit hellischen flammen vnd lumpen/ vnmenschlich vnd gros machen/ die teuffel auff allen seitten lassen also raus gucken/ dann allein zum ergernis vnd böser anreizung der armen vnwissenden vnd vnschuldigen meidlein/ welche was sie für gedancken not halben vnd vnwiderstreblich fassen vnd haben müssen/ nach dem du jn also für die augen tritest/ geb ich dir selber zubedencken/ du weist es auch vnd thust es darumb/

Palladius ndf. S. 35 L. 23 ff.

.. vore vnge Kompaner lade gøre dem saa stackede Kiertler oc Mantler/ som icke kunde skiule Remmerne/ end sige Kilen/ oc lade saa forklude deris Hoser/ oc lade gøre Kilen faar paa met Helffuedis flammer oc klude/ wmaadelig stor/ at Dieffuelen sidder oc kaager der vd paa alle sider/ aleniste til forargelse oc it ont exempel/ ia at arme vanuittige oc wskyldige Piger forledis oc forlaackis der aff/ ia skendis oc voldtaxis der aff/ thi huad for tancker oc huskud de nødis til at faa der aff/ i det at du saa treder frem vnder øyen faar dem/ giffuer ieg dig selff at betencke/ du veedst det vel oc gør det ocsaa der faar/

Lignende Forstærkelser af Originalens Udtryk findes ikke sjældent, se Noterne til S. ~~24~~²⁷ L. 10, S. 31 L. 6, S. 37 L. 20 o. fl.

Betegnende for *Musculus'* folkelige Sprog og *Palladius'* dækkende Gengivelse er følgende Stykke, hvor han — som det er hans Lyst — optræder som laudator temporis acti; *Musculus* hævder (Bl. D 1^r f.):

„das jetzunder ein junger rotzlöffel/ ehe er noch das gele vom schnabel gar abwüschet/ mehr gelds zu einem par hosen haben mus/ als sein vater zum hochzeit kleid/“

og *Palladius* gengiver med Originalens Friskhed (ndf. S. 37 L. 8 ff.):

„at en vng Bengel eller Spøttegøg skal nu langt førre end det gule voxer aff Nebbet paa hannem haffue flere Pendinge til it par Hoser/ end hans Fader haffde behoff til sine Brøllups kleder/“

¹ fremhævet af Udgiveren.

eller følgende Fremstilling af Forholdet mellem Tyskernes Ord og Gerning:

<p><i>Musculus Bl. D 2^v.</i></p> <p>das jetzunder mehr zucht/ scham vnd erbarkeit im Venus berg/ vnd vor zeitten in den hinderheusern gewesen ist/ als bey vns Deutschen/ die wir doch vns alle jetzunder Erbar/ Ersam/ vnd Ernfeste/ schreiben vnd nennen/ vnd nit so viel Erbarkeit/ Ehr vnd zucht haben/ als ein mucke mag auff dem schwantz weg füren.</p>	<p><i>Palladius ndf. S. 38 L. 33 ff.</i></p> <p>der findis nu mere tuct/ blusel oc erlighed paa Venus bierg och waar i fordom tid i baghusene/ end hoss oss Tydske/ wi som dog scriffue oc neffne oss alle sammen paa denne dag/ Velbyrdige/ Æreborne oc Erlige oc haffue icke saa megit erlighed/ ære oc tuct/ som en Myg kand føre bort paa hendis stert.</p>
---	---

eller denne kraftige Opfordring til at forhaane de Fyre, som trodsede Sømmeligheden:

<p><i>Musculus Bl. E 2^{ff}.</i></p> <p>Darumb wolt ich wünschen/ damit sie es doch möchten erkennen/ wie feine gesellen sie weren/ vnd wie schön jn die hosen anstünden/ das die jungen auff der gassen sie mit dreck/ vnd die meid mit faulen eiern würffen/ das sie es doch fületen/ sintemal jn der teuffel die augen zugethan/ das sie es nit sehen können.</p>	<p><i>Palladius ndf. S. 42 L. 29 ff.</i></p> <p>Der faar vilde ieg ønsket/ paa det de kunde kende dem selff/ huilcke deylige Kompaner de ere/ oc huor deylige deris Hoser staa dem/ at de vngv drenge paa gaden/ vilde kaste skarn paa dem oc Pigerne disligeste raadne Eg/ at de kunde dog føle det/ effterdi at Dieffuelen haffuer tilluct deris øyen at de kunde det icke see.</p>
--	---

Af *Musculus'* Skrift findes paa det kgl. Bibliotek to forskellige Udgaver fra 1555. De afviger i det typografiske Udstyr og i Ortografien, men stemmer iøvrigt overens, saa det næppe kan afgøres — og vist ogsaa er uden Interesse — hvilken af disse Udgaver *Palladius* har benyttet. De ovenfor gengivne Citater er citeret efter det Tryk, der maa formodes at være Originaltrykket¹. At *Palladius* ikke har

¹ I den ovi. anførte Udgave af Osborn gives en Bibliografi af Optryk, Udgaver og Oversættelser af „Hosedjævelen“. Den danske Oversættelse nævnes dog ikke. Mærkeligere er det, at Osborn kun kender ét Tryk fra 1555, det her som Originaltrykket citerede. Af ortografiske Uoverensstemmelser mellem de to Tryk er den mest karakteristiske, at Originaltrykket regelmæssigt har Diftongen *ei*, mens Eftertrykket desuden har *ai*, *ay* (fx. *anzaigen*, *-kaii*, *bayde* o. s. v.).

benyttet et senere Tryk, tør man slutte dels af, at han maa have oversat Skriftet i Begyndelsen af 1556 (Efter-skriften er dateret 26. Febr.) og derfor daarligt som Grundlag kan have haft et Tryk fra samme Aar, dels af, at i Trykkene fra 1556 (og flg.) findes ikke det Rim om Hosedjævelen, som er gengivet i Palladius' Oversættelse (se ndf. S. 59 f.). Originaltrykket har Titlen *Vom Hosenteuffel*. Under Titlen findes et Træsnit af en Landsknægt med Pluderhoser og opslidset Trøje. En lille Djævel staar ved Vejen og en anden sidder paa hans Skuldre og hvisker ham i Øret (se hosstaaende Gengivelse). Efter Titelbladet følger det ndf. omtalte Rim og derefter kommer Musculus' Tale, der har følgende Overskrift: *Vom zuluderten zucht vnd ehr erwegnen/ Pluderichten Hosen Teuffel/ vormanung vnd warnung.*

IV.

Efter „Hosedjævelen“ følger en Formaning til den kristne Læser, forfattet af Palladius. Denne Formanings Morale er, at selv om man naturligvis ikke maa forarge i det ydre, saa sidder den værste Synd dog ikke i Klæderne: „Den fromme Doktor (☉: Musculus) siger i sin Bog, at den Hosedjævel sidder ikkun i de Lumpehoser og kaager (☉: kigger) ud med sit Skok (☉: Skare). O Herre Gud! der som disse andre (scil. Djævle) og deres lige sade ikke højere op paa Legemet hver med sit Skok, ja i Hjertet og i Sjælen med, paa alle deres Patroner og Anhængere, da kunde der end findes Raad til at ryste den Hosedjævel af Benene med sit Selskab“. Af disse andre Djævle nævnes først og fremmest den gamle Afgudsdjævel, d. e. den katolske Helgendyrkelse, „der endnu kommer Folk til at bøje deres Knæ for Stok og Sten i den og den Kirke og at løbe hen til den og den Sted, som de have lovet dem hen til“. Saa er der Hovmodighedsdjævelen — Forfængelighedens og Ødselhedens Djævel — der faar Folk til at leve „langt over deres egen Stand, Vilkaar (☉: Stilling, Forhold) og Evne, som hine Fugle, der flyve højere end de have Vinger